

MAJBLADET

MyndighetsAnpassat Jämställdhetsprogram

Nr 3 • 2000

Från brottmålsadvokat till jämställdhetsapostel

Vi har vant oss vid att se Claes Borgström i korta teveinslag från domstolarnas förrum. Kortfattad, koncis, lite kärv.

När han utnämndes till jämställdhetsombudsman viskade en och annan elak kollega: "Nerköp..."

För visst är det väl mer macho att vara känd brottmålsadvokat än jämställdhetsapostel? Han fick till och med gå ner i lön.

Claes Borgström

- Men de allra flesta var enbart positiva – både åklagare, domare, poliser och andra jag mötte i jobbet.

Han hoppas och tror att reaktionerna inte bara är

artiga, utan botten i en genuin känsla. Självt tycker han att jämställdheten på senare år blivit en etablerad samhällsfråga.

- Det är inte längre något man fnysar eller skrattar åt.

Självt tyckte han vid 56 års ålder och efter 30 års domstolsjobb att det var dags att pröva något annat. Han var påtänkt som generalsekreterare för Advokatsamfundet. Jobbet gick till en annan,

”

”Varför är det en pojkgrej att kämpa till och med när en flicka gör det? Varför får starka kvinnor alltid epitetet pojkräm för sitt genus så fort de gör något bra? Varför slutar vi kalla en tjej för en tjej, och en flicka för en flicka, så fort hon vinner? Och varför benämns hjältinnorna i ungdomsböcker alltid just pojkflickor?”

*Lena Sundström
Metro, 2000-08-09*

”I Danmark är den högsta graden av jämlikhet att vara sexig. Det finns en idé om att frijördhet och jämlikhet är samma sak, att det handlar om kroppen”

*Ulrika Engström
DN, 2000-08-19*

”

men då var han redan mentalt förberedd på uppbrott. Och så var det den där vådliga seglatsen i Atlanten som han med nöd och näppe överlevde. En påminnelse om att livet är ändligt.

Landets fjärde Jämo är jurist liksom företrädarna, men Claes Borgström har mer erfarenhet av domstolsprocesser. Han har på nära håll stiftat bekantskap med de allra svartaste sidorna av könskampen. Han har försvarat våldtäktsmän och pedofiler. När han företrädde massmördaren Tomas Qvick fick han anonyma hatbrev. Men likhet inför lagen är en rättighet som tillfaller alla, även dem vi kan tycka är monstruösa.

Arbetsgivare bör se barnledighet som en merit, anser Borgström.

Så det ligger ingen motsättning i att gå vidare till jämställdhetsarbete, menar Claes Borgström. Tvärt om, i botten ligger ett intresse för frågor om mänskliga rättigheter. Han har varit opinionsbildare, ordförande i Advokater utan gränser, är med i Svenska avdelningen av Internationella juristkommissionen och i Amnesty.

Han hymlar inte med att han röstar på vänstern. Han tror inte att det går att lagstifta fram ett samhälle fritt från våldtäktsmän, utan ser samhälleliga brister bakom grymma brott han arbetat med.

- Sexbrott handlar inte om sex, utan om makt. Hos pojkar som utsatts för förtryck skapas starka aggressioner.

Han vill inte påstå att vi skulle sakna tillräckliga lagar på området, åtminstone efter de skärpningar som är på gång, och i kombination med EUs lagstiftning. Det gäller också att driva framgångsrika pro-

- Om vi skulle starta om lönesättningen från noll idag och föreslå att det ena könet ska ha 25 procent högre lön än det andra, så skulle det ses som fullständigt orimligt.

cesser med de lagar vi har, i strategiskt viktiga mål. Ett aktuellt fall är det sk barnmorskemålet. Jämo stämde 1997 landstinget i Örebro för att två barnmorskor har ett par tusen mindre i månadslön än en klinikingenjör vid samma sjukhus som Jämo hävdar har ett likvärdigt arbete. Målet kommer upp i Arbetsdomstolen i november.

Principen om lika lön för lika arbete har väl slagit igenom något sänär, menar Claes Borgström. Barnmorskemålet handlar om lika lön för likvärdigt arbete.

- Det är en svårare nöt att knäcka, hur man ska kunna jämföra löner objektivt mellan olika yrkesområden.

- Om vi skulle starta om lönesättningen från noll idag och föreslå att det ena könet ska ha 25 procent högre lön än det andra, så skulle det ses som fullständigt orimligt.

När Claes Borgström tillträdde pekade han ut tre prioriterade fält: kvinnolöner, föräldraskap och skola. Han ser löneutjämning som ett sätt att få fler män att tillbringa tid med sina barn. Än hävdar mången man att familjen inte har råd att ha honom hemma, eftersom han tjänar mer än hustrun och därför skulle förlora mer. Knappt var tionde föräldralödig dag tas ut av män.

Claes Borgström själv fick låna på bank för att klara pappaledigheten i början av 80-talet. Han tror att de allra flesta män skulle vilja komma närmare sina barn, att det är ett djupt, existensiellt behov.

- Man måste underlätta för människor att vara föräldralödig. Man måste se till att de inte släpar efter i kompetens och lön, men det handlar också om relativt enkla saker som att informera hemmavarande så att de hänger med i vad som händer på arbetet.

Arbetsgivare bör se barnledighet som en merit, anser Borgström.

- Att vara med sina barn är utvecklande. Det kan låta flummigt, men ju mer fullödig man är som människa desto större är chansen att

Jämställdhet är inte en kvinnofråga utan en samhällsfråga.

man presterar bra på jobbet. - I grunden är det dock en demokratifråga. Ingen får hamna i bakvattnet på grund av kön.

Vad gäller det tredje området avkastade ett skolprojekt hos Jämo nyligen en handbok mot könsmobbing i skolan. Man kan se ungdomar på teve försvara sitt språkbruk, de hävdar att "hora" är att jämställa med "idiot", att det är snudd på könsneutralt. Det tror inte Jämo på.

- En svordom som blir så utsliten används inte längre!

När man använder kvinnliga könsord som nedsättande så är det meningen att det ska träffa kvinnan.

Vid Utvecklingsrådets konferens i oktober om sexuella trakasserier ska Claes Borgström berätta om lagläget och delge erfarenheter från advokatarbetet. Sverige och världen har fått sin första manlige Jämo. *Ett plus?* - Det finns en symbolisk innebörd i detta: Jämställdhet är inte en kvinnofråga utan en samhällsfråga.

- En del män lyssnar mer på män än på kvinnor. Kanske kan en manlig Jämo få mer respons från dem.

Hur jämställd är du själv? - Vi delar något sänär. Jag förväntar mig inte att min sambo Louise ska göra mer hushållsarbete för att hon är kvinna. Hon är också advokat så hon har inte heller så gott om tid.

- Förut kunde jag jobba 16 timmar om dagen. Det är jag inte stolt över, tvärt om. Jag hoppades att jag skulle få mer tid att handla mat när jag

började på Jämo, men här har varit lavinartat med arbetsuppgifter. Jag hoppas att det är en inledningsfas.

Annat nämnvärt om vår nye Jämo, från tidningsklippen: Har tre barn, varav två söner i övre tonåren ännu bor hemma. Är själv skilsmässobarn, bror till de framgångsrika kvinnorna Annette Kullenberg (Aftonbladet) och Kerstin Vinterhed (DN). Kallar sig feminist. Dricker måttligt. Fiskar abborre. Ogillar dammsugning. Har varit stuveriarbetare. Spelar gärna fotboll. Och piano.

Utvecklingsagenter -med rätt att jämställa

Prästen och prefekten. Möt två av de utvalda som i höst tränas till utvecklingsagenter. Deras uppdrag: Jämställdhet!

"Ni kvinnor, underordna er era män, som det anstår kristna" står det i brevet som aposteln Paulus skrev till kolosserna.

Man ska väl inte slå en präst i huvudet med bibelcitrat, men om han är stabspastor och arbetar med jämställdhet så är det svårt att låta bli...

Mats Norrman, 46, skrattar hjärtligt. Han är inte bokstavstrogen och ser citatet som ett kulturellt uttryck för den patriarkala dåtiden.

- Kristus hade misslyckats om han valt kvinnliga apostlar. Vill man nå ut med ett budskap måste man använda tidstypiska metoder. Om han utfört samma sak idag hade han kanske valt både män och kvinnor.

Mats är en av de 18 utvalda män och kvinnor i staten som ska få utbildning till "utvecklingsagenter", ett nytt koncept från Utvecklingsrådet. Det drog igång i september.

Alla agenterna har någon sorts strategisk placering. Mats arbetar med personalutveckling på försvarsmaktens högkvarter i Stockholm. Han handlägger frågor om etnisk mångfald, rasism och jämställdhet, utvecklar policies. Han är alltså med och formulerar och sprider etik inom försvaret.

Han har mest med den anställda personalen att skaffa, men handlägger ärenden om soldathemmen på förbanden, och leder ibland "soldaterinran", en kyrkoceremoni

för nyinryckta värnpliktiga. - Jag är hel präst och halv byråkrat, säger han.

Mats Norrman

De cirka 700 anställda på högkvarteret vid Lidingövägen kan möta honom i morgonandakt i kyrkan intill, i enskilda samtal eller vid ett av de etiska lunchsamtal han ordnar. "Stabsetik" har varit ett uppskattat tema, som har handlat om hur man behandlar varandra i huset.

Kvinnor har det inte alltid lätt i det militära. På staben är de gravt underrepresenterade, och Mats tror att det finns könsmissiga löneskillnader. Försvaret vill ha in kvinnliga officerare, men de tränger in på manligt territorium, ibland minerad mark. I en SCB-enkät från förra året uppgav nästan var fjärde

kvinnlig officer att hon utsatts för sexuella trakasserier under en sexmånaderspe-

riod. Mats avdelning har dragit igång "Klacken i backen", en kampanj mot könstrakasserier.

- Det byggs inom försvaret upp ett "macho-ideal", en bild av atletiska officerare. Vi måste analysera den mansbild som finns, och bestämma oss för vilken vi vill ha, säger Mats Norrman.

behövde använda kommandospråk.

Traditionellt demonstreras befällets makt med bestämd ordergivning med hög röst.

- Men om alla vet vem som har makten, varför då vara högljudd, frågar sig Mats. Kvinnor kan ha större förståelse för att det är svårt i början, och vara bättre på att kommunicera syftet med en övning.

Har inte särartstänkandet den bristen att kvinnor då måste vara annorlunda, att de inte är lika värdefulla om de är lika männen?

- I grunden har vi väl alla synen att alla människor ska kunna söka alla jobb, säger Mats Norrman som tycker att alla ungdomar borde mönstra så att man sedan kunde ta in de bästa, oavsett kön.

Han beskriver sig själv som hyfsat jämställd, lagar ofta mat, tvättar och dammsuger. Dock vill hans fru helst att han kör bilen.

Via agenterna vill Utvecklingsrådet sprida insikter om vad det innebär att vara kvinna respektive man i arbetslivet, ge redskap för att förbättra relationerna dem emellan och förhoppningsvis öka organisationens effektivitet.

Agenterna ska få lära sig driva processer, leda utveckling och hantera förändringar. De 18 förväntas driva projekt (med stöd från rådet) och bilda nätverk som får förändringarna att leva vidare.

Har inte särartstänkandet den bristen att kvinnor då måste vara annorlunda, att de inte är lika värdefulla om de är lika männen?

Charlotte Isaksson på Utvecklingsrådet:

- Man måste börja med sig själv, få syn på sina egna värderingar och fördomar. Det ska ske i en trygg situation där man inte blir kritiserad. Samtidigt behöver man empiriska belegg, alltså både komma in i en personlig process och konfronteras med fakta.

Konstfack i Stockholm: 68-rörelsen. Gärdetfesterna. Revolt och befrielse för alla människor. Var det inte här man brände en och annan BH?

Än finns svängrum och en tillåtande atmosfär, tycker **Britt-Marie Kühlhorn**, prefekt och ledare för skolans lärarutbildning. Ändå beskriver hon skolans attityd till jämställdhetsarbete som "nymorgnad".

- Det finns män som inte vill ha kvinnliga chefer, helt klart.

Konstfack utbildar både industridesigners, konsthantverkare, konstnärer och bildlärare. Av skolans närmare 600 studenter är mer än en tredjedel lärarkandidater. Och bland dem är två tredjedelar kvinnor. Bland Konstfacks lärare är könsmixen ganska jämn.

Lönerna är tämligen jämställda, men det är i regel män som har professurer och andra högre tjänster. Sedan -68 är det mycket som har hänt, och mycket som inte har hänt. De flesta som blir industridesigners är män. De flesta som jobbar med textil är tjejer.

Britt-Marie säger att hon ser jämställdhet som en demokratifråga, att hon tjatade om dessa frågor och därför sattes som ordförande i jämställd-

hetskommittén. Och många tyckte att den var viktig, men de var inte så sugna på att delta...

- Men nu har jag lyckats plocka ihop en grupp som jag gillar. Det är viktigt att man gillar dem man ska jobba med. Det ska inte kännas tungt att gå till mötena.

Britt-Marie Kühlhorn

Hon sökte kursen för att bli en bättre ordförande i kommittén, men också för att trimma sin ledarkompetens. Första steget i agentkursen har varit en UGL-kurs (Utveckling av grupp och ledare). Suveränt, tyckte Britt-Marie om den.

Hon anar att det finns omedvetna könsspel på Konstfack, som skulle behöva lyftas fram i ljuset.

- Mellan lärlingar och mästare kan det förekomma många ickejämställda relationer. Det behöver inte vara så grovt att lärare är närgångna. Män förstår pojkars uttryck bättre, kvinnor förstår flickor bättre. En manlig lärare kan föredra manliga elever, utan att själv vara uppmärksam på det. Det här kan göra det svår-

rare att bedöma kvalitet hos någon från det motsatta könet.

Britt-Marie ser fram emot att få driva projekt tillsammans med en agent-partner från en annan arbetsplats. Så är det tänkt. Och hon vill driva projekt på Konstfack. En idé hon leker med är att skicka ut konststudenter på den egna skolan.

- Studenter skulle kunna undersöka könsdiskriminerande handlingar, samla iakttagelser och gestalta dem i bilder. Det skulle kunna bli en spännande utställning! Och analyserna av bilderna skulle väcka förtydning.

Uttolkning av bilder kan säga mycket både om motivet, betraktaren och om konstnären själv. Britt-Marie Kühlhorn har tillsammans med andra bildpedagoger skrivit en bok där de analyserat teckningar gjorda av skolelever.

- Genom bildanalys ser vi sådant som man inte kommer åt på andra sätt. När man bara pratar är det lättare att dölja saker. När man gör bilder tänker man inte på att dölja sig, barnen kan inte dölja sig.

Och barnens bilder kan på så sätt lyfta fram omedvetna värderingar och öppna upp samtal om de stora frågorna, om kärleken, livet och döden. I boken finns avsnitt som tydligt visar skillnader i tankegodis hos flickor och pojkar. Bildanalys kan alltså vara en ingång till en jämställdhetsdebatt, vare sig det handlar om relationerna på Konstfack eller på mellanstadiet.

Styrgruppen

Carl Bonde
SACO-S
Box 384 01, 100 64 Stockholm
Tfn: 08-442 44 60
Fax: 08-442 44 80
carl.bonde@srat.se

Gunilla Hansén-Larson, ordf
Arbetsgivarverket
Box 3267, 103 65 Stockholm
Tfn: 08-700 14 61
Fax: 08-10 15 52
ghl@arbetsgivarverket.se

Christer Hedvall
Arbetsgivarverket
Box 3267, 103 65 Stockholm
Tfn: 08-700 13 83
Fax: 08-10 15 52
che@arbetsgivarverket.se

Per Insulander
SEKO
Box 1105, 111 81 Stockholm
Tfn: 08-791 41 34
Fax: 08-21 11 54
per.insulander.fk@seko.se

Eva Thim-Karlsson
OFR
Box 5308, 102 47 Stockholm
Tfn: 08-790 51 56
Fax: 08-24 29 24
evat@stmf.se

Projektledare

Charlotte Isaksson
Utvecklingsrådet
Box 164 03, 103 27 Stockholm
Tfn: 08-402 28 36
Fax: 08-24 10 91

Projekthandläggare

Isa Wallenius
Utvecklingsrådet
Box 164 03, 103 27 Stockholm
Tfn: 08-402 28 34
Fax: 08-24 10 91
info@utvecklingsradet.se

Redaktion

Ansvarig utgivare
Gunilla Hansén-Larson
ghl@arbetsgivarverket.se

Redaktör
Charlotte Isaksson
charlotte.isaksson@utvecklingsradet.se

Artikelförfattare
Roland Cox, Frilansbyrån

Layout
Pinor Art Illustration

Foto
Anders Anjou/Nyhetstjänst AB

Nästa nummer: Dec -2000

